

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного процесу

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
до 150-річчя від дня народження
Є. В. Васьковського**

*м. Одеса,
8 квітня 2016 року*

Одеса
«Юридична література»
2016

Андронов І. В.

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛОГІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ ПІД ЧАС УХВАЛЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

Як відомо, закон не містить відповідей на всі питання суспільного життя, тоді як право такі відповіді має. Очевидно, подібної позиції дотримуються й відомі цивілісти Є. О. Харитонов та О. І. Харитонова, вказуючи, що вести мову про прогалини в праві некоректно, оскільки в праві не може бути неповноти правового регулювання, а вона може існувати лише у законодавстві, отже більш коректно, на думку науковців, стверджувати про існування прогалин у цивільному законодавстві [1, с. 11–12]. Саме на подолання таких прогалин під час вирішення цивільної справи по суті і спрямоване застосування судом аналогії закону та аналогії права.

Відповідно до ч. 9 ст. 8 ЦПК України забороняється відмова у розгляді справи з мотивів відсутності, неповноти, нечіткості, суперечливості законодавства, що регулює спірні відносини, а отже у випадку якщо спірні відносини не врегульовані законом, застосування аналогії закону чи аналогії права — це не лише право, а й обов'язок суду.

Водночас, якщо можливість суду застосування аналогії матеріального закону ні в кого з науковців не викликає сумніву, то з наявністю в суду права застосовувати аналогію процесуального закону згодні не всі вчені. Втім, останнім часом все більше авторів сходяться на думці про необхідність визнання за судом права застосовувати аналогію процесуального закону. О. Рубля допускає застосування судами аналогії процесуального закону, виключаючи лише можливість застосування за аналогією процесуальних санкцій [2, с. 395]. О. І. Косаренко навіть наполягає на необхідності законодавчого закріплення права суду застосовувати процесуальну аналогію [3, с. 186].

Не дивлячись на сувору та досить детальну регламентацію нормами ЦПК України порядку розгляду та вирішення цивільних справ, все ж час від часу перед судом постають питання процесуального характеру, прямо не врегульовані нормами цивільного процесуального законодавства, однак вони все одно потребують вирішення, оскільки від цього залежить реалізація прав та обов'язків учасників процесу, які процесуальним законом передбачені. В таких випадках суд, хоча й обережно, все ж таки має право застосовувати аналогію процесуального закону (на-

приклад, у випадку застосування передбачених ст. 169 ЦПК України наслідків неявки в судове засідання позивача до випадків неявки в судове засідання третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору [4; 5]; застосування положень ст. 5 Закону України «Про судовий збір» про звільнення від судового збору позивачів у справах про стягнення заробітної плати та аліментів до випадків пред'явлення відповідних вимог у наказному провадженні [6, 7]; застосування положень ст. 294 ЦПК України про строки апеляційного оскарження рішення суду до випадків апеляційного оскарження судових наказів (тощо). Характерним прикладом застосування аналогії процесуального закону є Ухвала судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 27 травня 2015 року у справі № 6-66ц15. Колегія суддів Верховного Суду України в своїй ухвалі зазначила, що право особи щодо відмови від позову, апеляційної та касаційної скарги передбачено на відповідних стадіях цивільного процесу, зокрема положеннями статей 174, 300, 330 ЦПК України. Особа, яка подала заяву про перегляд Верховним Судом України ухвали суду касаційної інстанції, також не позбавлена права відмовитися від такої заяви, реалізація права на відмову від заяви про перегляд Верховним Судом України судового рішення підлягає регулюванню за аналогією закону.

Виходячи з того, що клопотання особи про відмову від заяви не суперечить закону, а також зазначивши, що наявність такої заяви виключає подальше провадження з перегляду судових рішень, ухвалених у справі, у Верховному Суді України, колегія суддів постановила провадження за заявою про перегляд ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24 грудня 2014 року закрити [8]. При цьому в ухвалі зроблено посилання на ст. ст. 205, 354, 360-3 ЦПК України, жодна з яких не містить права заявника відмовитись від заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України та наслідків такої відмови, що дійсно свідчить про застосування Верховним Судом України аналогії процесуального закону.

Таким чином, у випадку, якщо в процесі розгляду та вирішення цивільної справи перед судом постають питання процесуального характеру, прямо не врегульовані нормами цивільного процесуального законодавства, допускається в процесі вирішення судом цих питань застосування аналогії процесуального закону за таких умов:

1) застосування судом аналогії процесуального закону є єдиним засобом забезпечення реалізації прав та обов'язків учасників процесу, які процесуальним законом передбачені;

2) застосування судом аналогії процесуального закону здійснюється в межах галузі цивільного процесуального законодавства;

3) допускається застосування судом аналогії процесуального закону, але не права.

Л і т е р а т у р а

1. Харитонов Є. О. «Прогалини» у цивільному законодавстві та їхнє подолання у процесі юрисдикційної діяльності / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova // Цивільне судочинство у світлі судової реформи України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 18 груд. 2015 р.). — О., 2015. — С. 11–14.

2. Рубля О. Аналогія закону та аналогія права в цивільному процесі України / О. Рубля // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. — О., 2011. — Вип. 58. — С. 392–396.

3. Косаренко О. І. Проблеми аналогії в контексті реформування цивільного судочинства / О. І. Косаренко // Вісник Академії адвокатури України. — К., 2010. — № 2(18). — С. 183–186.

4. Ухвала Яворівського районного суду Львівської області від 7 травня 2015 р. у справі № 2-222/11 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44028772>.

5. Ухвала Рівненського міського суду Рівненської області від 17 червня 2015 року у справі № 569/15915/14-ц [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45656947>.

6. Ухвала Смілянського міськрайонного суду від 14 січня 2015 року у справі № 703/165/15-ц [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42288553>.

7. Ухвала Зарічного районного суду м. Суми від 25 листопада 2015 року у справі № 591/8197/15-ц [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53761781>.

8. Ухвала судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 27 травня 2015 року у справі № 6-66ц15 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44508140>.